

AL-Mustafa international university

مجتمع آموزش عالی علوم و مطالعات اسلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد

حقوق خصوصی

عنوان تحقیق:

بررسی تطبیقی ماهیت حقوقی مهریه و تاثیر آن در مقررات حقوقی و نهاد خانواده

در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران و افغانستان

استاد راهنما:

حجت الاسلام والمسلمین دکتر سعید "شهواری"

پژوهشگر:

عبدالظاهر "راقم"

سال تحصیلی: ۹۶-۹۷

کد تحصیلی: ۱۱۵۵۹۱۹

مسئولیت نقل مطالب

- مسئولیت این نوشتار به دوش نگارنده بوده و
جامعه المصطفی العالمیه در قبال آن هیچ
مسئولیتی ندارد؛

- چاپ این پژوهش در داخل ایران بدون اجازه
جامعه المصطفی العالمیه ممنوع بوده و اخلاقاً
ناروا است؛

- استفاده از این پایان نامه با ذکر منبع، مانعی
ندارد

سپاس

سپاس بی‌کران پروردگار یکتا را که هستی‌مان بخشید و به طریق علم و دانش رهنمون‌مان شد و به همنشینی رهروان علم و دانش مفتخرمان نمود و خوشه‌چینی از علم و معرفت را روزی‌مان ساخت.

بدون شک جایگاه و منزلت معلم، اجل از آن است که در مقام قدرانی از زحمات بی‌شائبه‌ی او، با زبان قاصر و دست نا توان، چیزی بنگارم.

اما از آن‌جایی که تجلیل از معلم، سپاس از انسانی است که هدف و غایت آفرینش را تأمین می‌کند و سلامت امانت‌های را که به دستش سپرده‌اند، تضمین؛ برحسب وظیفه و از باب « من یشکر الناس لم یشکر الله » از استاد باکمالات و شایسته؛ جناب حجت الاسلام و المسلمین دکتر سعید شهواری که در کمال سعه صدر، باحسن خلق و فروتنی، همراهی ام نموده و زحمت راهنمایی این پایان‌نامه را برعهده گرفتند؛

از استاد صبور، دلسوز، مهربان و باتقوی، جناب حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمد مدیب‌جوونی که در تمام عرصه‌های جمع‌آوری منابع و تدوین سرفصل‌های این پایان‌نامه با کمال فروتنی و از خود گذشتگی از هیچ کمکی دریغ نوریخته‌اند، و زحمات فروانی جهت تهیه منابع و انسجام بخشی سرفصل پایان‌نامه ام کشیده‌اند؛ کمال تشکر و قدردانی دارم. از نهاد علمی تربیتی جامعه المصطفی العالمیه و کارکنان خدمت و زحمتکش آن با تلاش‌های شبانه روزی شان سپاسگزارم باشد که این خردترین، بخشی از زحمات آنان را سپاس گوید.

امید است نواقص این پایان‌نامه که مسئولیت آن برعهده این حقیر الهی می‌باشد از جانب خوانندگان محترم به دیده اغماض نگریسته شود.

تقدیم بہ:

عزیزانم؛

عالم ربانی و عارف پارسا پدرم، کہ نیکو زیست و عاشقانہ بہ ملاقات ایند منان شافت۔
مادرم، او کہ عمرش را صرف بہ کمال رسیدن من و زندگیش را هزینه بہ ثمر رساندنم نمود و زبانش
دعا گوئی من بود خداوند رحمتش کند۔

برادرانم، آنان کہ زندگانشان را وقف بہ رسیدن من بہ مدارج عالیہ این مسیر نمودند و ہمنوز چون
کوه، محکم و استوار حامی و پشتیبان من اند۔

خواہر انم، کہ ہرچہ دارم از فیض دعای نیک و قلب پاک و بی آلائش شان است۔
ہمسرم، کہ با صبر و سنجیدگی و از خود گذشتگی زمینہ شرف بندہ را فراهم و تسہیل نمود۔

چکیده

مهریه، به منزله یکی از حقوق مالی زوجه در نظام حقوقی اسلام، جایگاه و اهمیت ویژه‌ای دارد. قرآن کریم از مهریه با عنوان صداق، نحله، اجر، و فریضه تعبیر می‌کند. مهریه عبارت است از مالی معین که زن به مناسبت عقد نکاح مالک آن می‌گردد و مرد به الزام شرع و قانون، ملزم به پرداخت آن به زن می‌شود. در نظام حقوقی ایران و افغانستان در جانب حداکثری مهریه سقف تعیین نشده و میزان آن به توافق طرفین محول شده است. در کتب فقهی مکتب اهل سنت و امامیه و به تبع آن کتب حقوقدانان دو نظام حقوقی مزبور دو دیدگاه کلی در خصوص ماهیت مهریه وجود دارد دیدگاه عوض بودن مهریه و دیدگاه هدیه بودن مهریه نظرات ارائه شده به تناسب تاثیرات متفاوت بر مقررات حقوقی و نهاد خانواده نهاده است، مهم‌ترین تاثیرات دیدگاه‌های مزبور در مقررات حقوقی، ایجاد حق حبس و عوامل استقرار مهریه در حقوق ایران و عوامل استقرار و ثبوت مهریه در حقوق افغانستان است. و از مهم‌ترین تاثیرات در نهاد خانواده، افزایش روز افزون مهریه و اهتمام شدید خانواده‌ها به آن است این افزایش باعث بروز مشکلاتی در کارکرد خانواده و جامعه شده است که البته عامل دیگر آن تغییر نظام ارزش‌ها، هنجارها، باورها، و... است که موجب شده مهریه از جایگاه اصلی‌اش فاصله گرفته و به میزان چشمگیری افزایش یابد.

این تحقیق در نظر دارد به شیوه‌ی توصیفی و تحلیلی ماهیت حقوقی مهریه را در نظام حقوقی ایران و افغانستان بررسی کرده ماهیت حقوقی مهریه را مشخص و تبیین نماید. با توجه به شواهد فراوان فقهی به نظر می‌رسد که هرچند مهریه جنبه‌ی مالی دارد، اما با توجه به سایر احکام، مهریه، ماهیت عوض را ندارد و بلکه بیشتر هدیه‌ی است که خداوند حکم نموده برای شوهر که به همسرش پرداخت نماید. مهریه نقش عوض را ندارد و همین‌طور اهرمی بازدارنده‌ی طلاق، بیمه اجتماعی، وسیله‌ی جبران نقصان سهم الارث و... نیست، بلکه هدیه‌ای شرعی با اهدافی معنوی از قبیل تکریم زوجه است و مقتضای سمحه و سهله بودن شرع اسلام این است که مهر در مسیر تسهیل نکاح و آرامش زندگی تشریح شده باشد و آنچه اکنون رایج است از اصل شرع دور شده و بایستی به اصل خود برگردد.

کلیدواژگان: مهریه، ماهیت مهریه، نظام حقوقی، مهریه‌های سنگین.

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۱	الف) بیان مساله تحقیق
۲	ب) سوالات تحقیق
۳	ح) فرضیه های تحقیق
۴	د) ضرورت و اهمیت تحقیق
۴	هـ) سابقه تحقیق:
۵	و) اهداف تحقیق:
۶	ز) جنبه نوآوری تحقیق:
۶	ح) روش تحقیق:
۷	ط) قلمروی تحقیق
۷	ی) ساماندهی تحقیق
	بخش اول: مبانی نظری و ادبیات تحقیق
۹	درآمد
۹	فصل اول: مفهوم شناسی
۹	مبحث اول: مفهوم مهریه
۹	گفتار اول: مهریه در لغت
۱۱	گفتار دوم: مهریه در اصطلاح
۱۲	مبحث دوم: نظام حقوقی

گفتار اول: نظام در لغت ۱۲

گفتار دوم: نظام در اصطلاح ۱۳

گفتار سوم: نظام حقوقی ۱۵

مبحث سوم: نکاح و نهاد خانواده ۱۶

گفتار اول: نکاح در لغت ۱۶

گفتار دوم: نکاح در اصطلاح ۱۷

مبحث چهارم: نهاد خانواده ۱۸

گفتار اول: نهاد ۱۸

گفتار دوم: خانواده ۱۹

بند سوم) نهاد خانواده ۲۱

فصل دوم: مهریه در تاریخ تمدن های بشری ۲۱

مبحث اول: مهریه در تمدن های بشری ۲۲

گفتار اول: مهریه در تمدن بابلیان ۲۲

گفتار دوم: مهریه در تمدن آشوریان ۲۳

گفتار سوم: مهریه در یونان باستان ۲۵

گفتار چهارم: مهریه در روم ۲۶

گفتار پنجم: مهریه در ایران باستان ۲۶

گفتار ششم: مهریه در جزیره العرب ۲۷

مبحث دوم: مهریه در اندیشه ها و ادیان الهی ۲۸

گفتار اول: مهریه در اندیشه ی زرتشت ۲۸

گفتار دوم: مهریه در آیین یهود ۲۹

گفتار سوم: مهریه در آیین مسیح ۳۰

گفتار چهارم: مهریه در دین مقدس اسلام ۳۱

فصل سوم: مهریه در نظام حقوقی ایران و افغانستان ۳۳

۳۳ **مبحث اول: مهریه در حقوق ایران**

۳۴ **گفتار اول: فلسفه تشریح مهریه در حقوق ایران**

۳۵ **گفتار دوم: مالکیت زن بر مهریه**

۳۶ **گفتار سوم: عوامل استقرار مهریه**

۳۷ **گفتار چهارم: دلایل و مستندات مهریه**

۳۸ **گفتار پنجم: انواع مهریه**

۳۹ **گفتار ششم: موضوع و مقدار مهریه**

۴۰ **مبحث دوم: مهریه در حقوق افغانستان**

۴۱ **گفتار اول: فلسفه تشریح مهریه در نظام حقوقی افغانستان**

۴۲ **گفتار دوم: مالکیت زن بر مهریه**

۴۳ **گفتار سوم: عوامل استقرار مهریه**

۴۴ **گفتار چهارم: دلایل و مستندات پرداخت مهریه**

۴۵ **گفتار پنجم: انواع مهریه**

۴۷ **گفتار ششم: موضوع و مقدار مهریه**

۴۸ **جمع بندی**

بخش دوم: دیدگاه‌های مطرح در خصوص ماهیت حقوقی مهریه و ادله آنها در نظام حقوقی ایران و افغانستان.....

۵۲ **درآمد**

۵۲ **فصل اول: دیدگاه‌های مطرح در خصوص ماهیت حقوقی مهریه و ادله آنها در نظام حقوقی ایران**

۵۲ **مبحث اول: دیدگاه‌های فقیهان امامیه در خصوص ماهیت مهریه**

۵۲ **گفتار اول: عوض بودن مهریه**

۵۵ **نقد و بررسی**

۵۶ **گفتار دوم: هبه بلاعوض «غیر معاوضی بودن» مهریه**

نقد و بررسی ۵۹

مبحث دوم: دیدگاه‌های حقوق‌دانان نظام جمهوری اسلامی ایران در خصوص ماهیت حقوقی

مه‌ریه ۵۹

گفتار اول: مه‌ریه فراتر از عوض قرار دادی ۶۰

گفتار دوم: مه‌ریه دینی بر ذمه ی شوهر ۶۳

گفتار سوم: عوض بُض نبودن مه‌ر ۶۴

گفتار چهارم: مه‌ر، قرارداد مالی ۶۴

فصل دوم: دیدگاه‌های مطرح در خصوص ماهیت حقوقی مه‌ریه و ادله آنها در نظام حقوقی

افغانستان ۶۵

مبحث اول: دیدگاه‌های فقهاء اهل سنت در خصوص ماهیت مه‌ریه ۶۶

گفتار اول: نظریه عوض بودن مه‌ریه ۶۶

گفتار دوم: نظریه هدیه بودن مه‌ریه ۶۹

مبحث دوم: دیدگاه‌های حقوق‌دانان نظام جمهوری اسلامی افغانستان در خصوص ماهیت حقوقی مه‌ریه ۷۰

گفتار اول: مه‌ریه عوض بضع ۷۱

گفتار دوم: عوض بُض نبودن مه‌ر ۷۳

فصل سوم: مقایسه دیدگاه‌های مطرح در خصوص ماهیت مه‌ریه در حقوق ایران و افغانستان . ۷۴

مبحث اول: وجوه اشتراک دیدگاه‌های مطرح در خصوص ماهیت مه‌ریه به لحاظ فقهی ۷۵

مبحث دوم: وجوه افتراق دیدگاه‌های حقوقی در خصوص ماهیت حقوقی مه‌ریه در دو نظام مزبور ۷۸

جمع بندی ۷۸

بخش سوم: تاثیر دیدگاه‌های مطرح در خصوص ماهیت حقوقی مه‌ریه در

مقررات حقوقی و نهاد خانواده در نظام حقوقی ایران و افغانستان.....

در آمد ۸۰

فصل اول: تاثیر دیدگاه‌های مطرح در خصوص ماهیت حقوقی مه‌ریه در مقررات حقوقی در

نظام حقوقی ایران و افغانستان ۸۱

مبحث اول: تأثیر دیدگاه عوض بودن مهریه در مقررات نظام حقوقی ایران ۸۱

گفتار اول: تأثیر دیدگاه عوض بودن مهریه در ایجاد حق حبس برای زن ۸۱

گفتار دوم: تأثیر دیدگاه عوض بودن مهریه در مقررات ناظر به عوامل استقرار مهریه ۸۳

مبحث دوم: تأثیر دیدگاه غیر عوض بودن مهریه در مقررات حقوقی در نظام حقوقی ایران... ۸۵

گفتار اول: تابعیت میزان مهریه از تراضی طرفین ۸۵

گفتار دوم: رکن نبودن مهر در نکاح دائم ۸۷

گفتار سوم: شرط نبودن علم تفصیلی در مهر ۸۸

گفتار چهارم: عدم امکان شرط خیار در نکاح و امکان آن در صداق ۸۸

مبحث سوم: تأثیر دیدگاه عوض بودن مهریه در مقررات حقوقی نظام حقوقی افغانستان ۸۹

گفتار اول: تأثیر دیدگاه عوض بودن مهریه در مواد قانون مدنی در حقوق افغانستان ۸۹

مبحث چهارم: تأثیر دیدگاه غیر عوض بودن مهریه در مقررات حقوقی در نظام حقوقی

افغانستان ۹۲

گفتار اول: تابعیت میزان حداکثری مهریه از تراضی طرفین ۹۲

گفتار دوم: رکن نبودن مهر در عقد نکاح ۹۴

فصل دوم: تأثیر دیدگاه‌های مطرح در خصوص ماهیت مهریه در نهاد خانواده در نظام حقوقی

ایران و افغانستان ۹۵

مبحث اول: تأثیر دیدگاه معاوضی بودن عقد نکاح، در نهاد خانواده در نظام حقوقی ایران . ۹۵

تأثیر دیدگاه‌های مطرح در خصوص ماهیت مهریه در نهاد خانواده در نظام حقوقی ایران ۹۵

گفتار اول: حق حبس در نکاح تأثیر و پیامدهای آن در نهاد خانواده ۹۶

نقد و بررسی ۹۹

مبحث دوم: تأثیر دیدگاه غیر عوض بودن مهریه در نهاد خانواده در نظام حقوقی ایران ۱۰۱

گفتار اول: پیامدهای نظریه تابعیت میزان مهریه از تراضی طرفین ۱۰۱

نقد و بررسی ۱۰۲

فصل سوم: تاثیر دیدگاه‌های مطرح در خصوص ماهیت حقوقی مهریه در نهاد خانواده در نظام حقوقی جمهوری اسلامی افغانستان.....	۱۰۸
مبحث اول: آثار و پیامدهای مثبت مهریه در نهاد خانواده	۱۰۸
گفتار اول: نقش مهریه در استحکام نهاد نکاح در خانواده سنتی.....	۱۰۸
گفتار دوم: مهریه سنگین راهی برای کنترل نهاد خانواده	۱۰۹
مبحث دوم: آثار و پیامدهای منفی مهریه‌های سنگین در نهاد خانواده در جامعه افغانستان ..	۱۱۰
جمع بندی	۱۱۴
نتیجه گیری نهایی	۱۱۵
منابع تحقیق	۱۱۹

مقدمه

الف) بیان مسأله تحقیق

قبل از ظهور مکتب نجات بخش اسلام، به مهریه بیشتر بچشم قیمت و بهایی که زن را به وسیله ی آن خریداری می نمودند نگریسته و مهریه عوض بود که از طرف مرد خواستگار برای اولیاء و خانواده زن پرداخته می شد تا بتواند در قبال آن زن را از خانه ی پدری به خانه ی خود انتقال دهد. اما مکتب انسان ساز اسلام علاوه بر پذیرش و امضاء اصل موضوع، نوآوری ها و تغییراتی را به وجود آورد که در دروان قبل از آن دیده نمی شد.

مهریه در فرهنگ اسلامی دیگر بچشم بهاء و قیمتی که زن را بدان خریداری کنند دیده نمی شد، بلکه از مهریه به عنوان تحفه ی معنوی و روحانی، از جانب مرد مبنی بر صداقت و راستی اش، و هدیه ی که نشانه ی ارج و احترامی است که برای زن قائل است، و مظهر تعهد شوهر برای تأمین زندگی زن، و از همه مهمتر اینکه مانع عظیم گسستن پیوند زنا شویی و تضمینی برای دوام و بقای ازدواج به شمار می رفت.

در نظام حقوقی اسلام مهریه حقی از حقوق مالی زوجه است که به تبع عقد ازدواج مرد ملزم به پرداخت آن به همسرش می باشد. در متون اسلامی به اولیاء و خانواده ی زن توصیه شده است که در مورد تعیین مهریه آسان گیر باشند تا برکت و میمنت در آن خانواده جاری شود. در شریعت اسلام مقدار مهریه مورد تاکید نیست و دخالت در آن لازم نیست و نیز تعیین محدوده برای آن مطلوب و هماهنگ با مصلحت نمی باشد. از همین رو نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران و جمهوری اسلامی افغانستان به تبع فقه و مقررات شرعی، سقفی برای مهریه تعیین نکرده اند؛ و میزان حد اکثری آن را به توافق طرفین محول کرده اند.

اما امروزه نهاد مهر از فلسفه وجودی خویش فاصله گرفته و به صورت ضمانت استحکام نکاح درآینده در آمده است. بسیاری از مردم تصور می کنند که هرچه میزان مهریه سنگین تر باشد ازدواج از استحکام بیشتری برخوردار است، در حالی که قرار دادن مهریه های سنگین اگر چه از نظر اسلام ممنوع نیست اما ناپسند تلقی شده است. در متون اسلامی، بالابودن میزان مهر موجب بروز دشمنی قلمداد

شده و این تصور که مهر بالا از انحلال پیوند زناشویی جلوگیری می‌کند نفی گردیده است. خلاصه کلام، افزایش بی‌رویه‌ی میزان مهریه و احیاناً دور شدن از ماهیت و حکمت وضع آن، مایه‌ی نگرانی بسیاری شده است. زیرا هم اکنون با یک نگاه گذرا در جامعه می‌توان به جد ادعا کرد که افزایش و بالابودن میزان مهریه یکی از بزرگ‌ترین موانع موجود در راه ازدواج جوانان است. و این امر به یک معضل عظیم تبدیل شده است.

بی‌تردید، آموزش و پرورش صحیح قشر جوان و خانواده‌ها و تنویر افکار مردم و معتقد ساختن آنان به اینکه ازدواج یک معامله اقتصادی نیست و حیثیت و آبرو و خوشبختی دختر و گرمی کانون خانواده به زیادی مهریه بستگی ندارد، بیش از وضع و اصلاح قانون می‌تواند مؤثر باشد. بنابراین پیشنهاد می‌شود که اگر قانون گذار می‌خواهد در این راستا اقدام مؤثر انجام دهد وظیفه دارد که با استواری روابط اعضای آن، قوانینی را وضع کند تا از یک طرف ارزش مهریه حفظ شود و از سوی دیگر به مهریه به‌عنوان یک منبع درآمد دیده نشود و همچنین خانواده‌ها را ترغیب به گذاشتن مهریه‌ها سبک کند.

در پژوهش حاضر بحث بر سر ماهیت حقوقی مهریه و تاثیر آن بر نهاد خانواده می‌باشد. که با طرح این پرسش: ماهیت حقوقی مهریه و تاثیر آن در مقررات و نهاد خانواده در نظام حقوقی ایران و افغانستان چیست؟ مسأله را تحقیق و بررسی می‌نماییم.

(ب) سوالات تحقیق

(۱) سوال اصلی: ماهیت حقوقی مهریه و تاثیر آن در مقررات و نهاد خانواده در نظام حقوقی ایران و

افغانستان چیست؟

(۲) سؤال های فرعی

۱. دیدگاه های مطرح در خصوص ماهیت حقوقی مهریه در حقوق ایران و افغانستان چیست؟
۲. مبانی و ادله دیدگاه های مطرح در خصوص مهریه در حقوق ایران و افغانستان چیست؟
۳. دیدگاه‌های مطرح در خصوص مهریه چه تاثیری در مقررات حقوقی دارد؟
۴. دیدگاه های مطرح در خصوص مهریه چه تاثیری در نهاد خانواده دارد ؟
۵. اشتراکات و افتراقات نظام حقوقی ایران و افغانستان در موارد فوق چیست؟

ح) فرضیه های تحقیق

در نظام حقوقی ایران و افغانستان به طور کلی دو دیدگاه در خصوص مهریه وجود دارد: الف) مهریه از جمله عقود معاوضی است. ب) مهریه از جمله عقود معاوضی محض نیست؛ بلکه هدیه ای است بلاعوض.

موافقان عوض بودن مهریه، نکاح را از جمله عقود معاوضی قلمداد می کنند به همین دلیل می گویند بضع مالیت دارد و با مهر معاوضه می شود. همان طوری که در بیع، مشتری به محض عقد، مالک مبیع و بایع، مالک ثمن می شود، در نکاح نیز به مجرد عقد، زوج مالک بضع می شود، زیرا مهر در لفظ و قصد عوض از بضع است. این گروه دو دلیل ذکر می کنند: دلیل اول: اینکه استقرار مالکیت زوج بر مهر منوط به وقوع نزدیکی است و این خود دلالت می کند که مهر عوض از استمتاع است. دلیل دوم: اینکه زن می تواند از نزدیکی امتناع ورزد تا مهر خود را کامل دریافت کند؛ امکان عدم تمکین برای زوج به ظاهر دلالت می کند که مهریه در برابر نزدیکی است. مبنای مخالفان عوض بودن مهریه بر این است که مهریه به منظور ابزار اهمیت عقد ازدواج، اکرام، احترام به شخصیت زن، اظهار حسن نیت و صداقت مرد برای ازدواج با او و زمینه ای برای دوام معاشرت و زندگی زناشویی است نه بهای زن. شأن و شخصیت زن بالاتر از آن است که با مال و مانند آن معامله شود.

دیدگاه های مطرح در خصوص مهریه تاثیر مستقیم در وضع قوانین و مقررات حقوقی این حوزه دارد این مهم اگر چه صراحت ندارد؛ اما عوامل استقرار مهریه در دو نظام و حق حبس در قوانین ایران به نوعی از دیدگاه معاوضی بودن عقد نکاح و عوض بودن مهریه تاثیر پذیرفته اند.

نهاد خانواده با توجه به تأثیری که دیدگاه ها و قوانین مقرر در این حوزه در آن وارد کرده به نوعی با چالش ها و معضل های سترگ رو در رو است؛ زیرا دیدگاه عوض بودن مهریه در مقررات حقوقی غلبه نموده امروزه در بسیاری از مناطق با سنگینی بی شائبه ی مهریه در خانواده های که توان پرداخت آن را ندارد مواجهیم. نظام حقوق ایران و افغانستان در اصل وجود مهریه، نحوه ی پرداخت آن، انواع مهر، تفویض مهر به زوج، تنصیف مهریه و اصل عوامل استقرار مهریه بایکدیگر اشتراک دارند. اما در مصادیق عوامل استقرار مهریه، اندازه و مقدار مهریه، حق حبس، شرط فاسد بودن مهریه، تلف و عیب

مهریه، تفویض مهریه به زوجه، تقویم‌روز، تزئید و مهریه بعد از مهریه به نرخ عقد و... اختلاف نظر دارد.

(د) ضرورت و اهمیت تحقیق

تبیین و توجیه آثار مترتب بر هر تاسیس حقوقی، مستلزم کشف و استنباط ماهیت حقوقی آن تأسیس است. بدلیل متغیر بودن نیازهای بشر در زمان‌ها و مکان‌های مختلف، قانون مربوط به موضوع حقوقی باید دارای جامعیت و مانعیتی باشد که اصول آن بتواند در زمان‌های متفاوت کارایی لازم را داشته باشد و برای یافتن چنین قانونی، تبیین علت و ماهیت هر حکم اهمیت ویژه‌ای دارد. ازین‌رو هر نوع تلاش برای دستیابی به ماهیت هر تأسیسی، کوششی قابل تقدیر و ضروری است. براین اساس شناخت ماهیت حقوقی مهریه و تاثیر آن در مقررات و نهاد خانواده در دو نظام حقوقی ایران و افغانستان به عنوان یک تأسیس حقوقی و به علت عدم انجام تحقیقات تطبیقی، منسجم و منظم در این خصوص، ضرورت بیشتری پیدا می‌کند.

از طرفی نظر به جنبه‌ی کاربردی موضوع و طرح دعاوی بسیار زیاد در دادگاه‌ها و نوپا بودن قوانین خاص در این حوزه، عدم انجام پژوهش و تحقیق در این خصوص و ترتب اختلاف آراء بر موضوع، باعث تشتت رویه‌ی علمی گشته که ضرورت انجام این تحقیق برای تحصیل رویه‌ی نسبتاً واحد و رفع این مشکلات احساس می‌گردد.

(هـ) سابقه تحقیق:

سابقه‌ی این بحث را می‌توان مربوط به زمانی که نهاد خانواده به صورت عقد نکاح شکل گرفت و قداست یافت دانست ولی بابررسی نظرات فقهاء و حقوق‌دانان در می‌یابیم که آنها اساساً در خصوص ماهیت حقوقی مهر سخنی ولو به اختصار، به میان نیاورده‌اند و از عقاید و نظرات آن در خصوص تعریف مهر و آثار مترتب برآن نیز نمی‌توان نظر منسجم و واحدی در خصوص ماهیت مهر دریافت.

فقهاء بدلیل وابستگی بحث مهریه به فقه المرأة من المهد الی الحد نکاح در باب نکاح به جوانب مسئله‌ی مهریه بسیار گسترده پرداخته‌اند؛ که به طور اجمال می‌توان از کتب فقهی و حقوقی نظام حقوقی افغانستان: اثر از جاسم محمد الیاسین؛ هدایه اثر مرغمانی جلد دوم بخش نکاح؛ الاحوال لشخصیه فی شریعه

الاسلامیه اثر محی الدین عبدالحمید؛ **الفقه الحنفی فی شہ البدید** اثر محمود طهماز؛ **احکام ازدواج وطلاق** اثر مصطفی زلمی؛ **حقوق فامیل** نظام الدین عبدالله؛ **فقه خانواده در جهان معاصر** اثری از دکتر وهبه زحیلی؛ **ازدواج اسلامی** اثری از مفتی عثمانی نام برد.

در نظام حقوقی ایران نیز کتب زیادی نوشته شده که به اجمال می‌توان از: **بررسی اجمالی مهریه** اثر فائزه عظیم زاده اردبیلی، **تبیین جامعه شناختی مهریه** اثر سیدحسین شرف الدین، **فلسفه مهریه از منظر فقه و حقوق** از مهناز اسماعیلی؛ **مختصر حقوق خانواده** اثر سید حسین صفایی **حقوق مدنی، خانواده** ناصرکاتوزیان نامبرد. البته شایان ذکر است که کتب مقارنه بین مذاهب نیز در این زمینه فراوان است که مجال بحث تقاضای ذکر آنها را ندارد فقط به ذکر **الفقه المقارن** اثر ابوالعینین بدران، اکتفا می‌کنیم. با یک مطالعه اجمالی می‌توان گفت که تمام کتابهای نگاشته شده در باب حقوق مدنی در نظام حقوقی ایران و افغانستان و کتب فقهی اهل سنت و تشیع مباحث فراوانی را به این موضوع اختصاص داده اند.

پژوهشگر با مطالعه برخی از کتب فقهی فریقین و کتب حقوق مدنی دو نظام حقوقی مزبور به این نتیجه رسیده است که کتب مزبور در خصوص مفهوم ماهیت حقوقی مهریه آنچنان که باید پرداخته اند؛ متأسفانه کم کاری های هم دیده می‌شود؛ زیرا طرح بحث در این کتب از انسجام لازم برخوردار نیست و گاهی هم به اجمال و اختصار بسنده شده است. هر محقق با اندک مطالعه و با کمی دقت متوجه می‌شود که کتب مزبور در خصوص آثار و پیامدهای مهریه های هنگفت در نهاد خانواده و مقررات حقوقی شاید بدلیل اینکه شریعت محدوده ی خاصی برای حد اکثری مهریه در نظر نگرفته است خیلی به طور تفصیلی نپرداخته اند. کتاب که بلحاظ محتوای و بصورت منسجم و منظم به این موضوع پرداخته باشد؛ یا وجود ندارد و اگر هم هست از دسترس پژوهشگر خارج است.

(و) اهداف تحقیق:

این تحقیق دارای اهداف نظری و کاربردی است. اهداف نظری این تحقیق عبارتند از:

- الف) هدف اصلی و اساسی بررسی تطبیقی ماهیت حقوقی مهریه و تاثیر آن در نهاد خانواده در نظام حقوقی ایران و افغانستان است. ب) تبیین دیدگاه های مطرح در خصوص ماهیت مهریه. ج) تبیین ادله

و مبانی دیدگاه مطرح شده. (د) تبیین چگونگی تاثیر دیدگاه‌ها در نهاد خانواده و مقررات حقوقی. (ه) پیشنهاد راهکارهای برای بهبود وضع بهتر.

اهداف کاربردی آن عبارت‌اند از:

(الف) حفظ حقوق زنان و جلوگیری از اجحاف و بی‌عدالتی بر زنان. (ب) حفظ حقوق و حمایت متقابل و یکسان قانونگذار از زن و مرد در نهاد خانواده. (ج) پیشنهاد راهکارهای کارآ در خصوص موضوع و حمایت از جوانان بی‌بضاعت.

(ز) جنبه نوآوری تحقیق:

تا آن جا که پژوهشگر جستجو کرده است، تا کنون کتب و مقالات فراوانی در خصوص این موضوع نگاشته شده است؛ در خصوص موضوع مورد بحث، در کلام فقهاء و در گفتارهای حقوق‌دانان، تبیین روشن و کارآی کم‌تر یافت نمی‌شود و در این حوزه بصورت موجز و پراکنده در قالبی غیر از بیان ماهیت، اشاره‌ای مبهم و نارسا به موضوع شده است؛ اما این پژوهش بلحاظ رویکرد تطبیقی و تبیین بعد تأثیر گذاری دیدگاه‌های مطرح بر مقررات حقوقی و نهاد خانواده؛ و به لحاظ چینش مطالب، ساختار و سازماندهی خاص خودش می‌تواند از خلاقیت و نوآوری برخوردار باشد.

در این نوشتار سعی شده ابتدا موضوع را از لحاظ فقهاء امامیه و اهل سنت و حقوق‌دانان دو نظام حقوقی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته سپس دیدگاه‌های ارائه شده در سنجه نقد و تدقیق قرار گیرد.

(ح) روش تحقیق:

نوع کار حاضر بنیادی و نظری است؛ به این معنا که هدف اصلی این تحقیق جستجو و تحصیل نظریات مطرح در خصوص ماهیت مهریه در کتب فقهی و حقوقی دو نظام حقوقی و سپردن آن‌ها در سنجه نقد و تبیین نظریه برتر است.

ضمناً، تلاش می‌شود که با روش تحلیلی، توصیفی و تطبیقی به داده‌ها مراجعه شود. در نخست به داده‌ها به صورت توصیفی تطبیقی پرداخته و سپس مورد بررسی و تحلیل قرار بگیرند. روش جمع‌آوری مطالب بصورت کتابخانه‌ای است به گونه که مطالب از کتب معتبر جمع‌آوری شده در سنجه نقد و ارزیابی قرار می‌گیرد.

ط) قلمروی تحقیق

این پژوهش به لحاظ قلمروی موضوعی‌اش در حیطه‌ی حقوق خصوصی با گرایش حقوق خانواده حقوق مالی زوجه را تحت عنوان ماهیت حقوقی مهریه و تاثیر آن در نهاد خانواده مورد مطالعه قرار می‌گیرد. و بلحاظ قلمروی مکانی، بررسی موضوع مزبور در نظام حقوقی کشور ایران و افغانستان است و بلحاظ قلمروی زمانی بررسی ماهیت حقوقی مهریه در متن مقررات حاکم بر نظام حقوقی ایران و افغانستان است.

ی) ساماندهی تحقیق

در این نوشتار، عنوان اصلی و گسترده را «بخش» در نظر گرفته و زیر عنوان‌ها را با فصل، مبحث، گفتار، بند و نکته احصاء کرده ایم.

تحقیق حاضر مشتمل بر سه بخش اصلی و هشت فصل به رشته‌ی تحریر در آمده است؛ در بخش نخست تحت عنوان «مبانی نظری و ادبیات تحقیق» طی سه فصل، «مفاهیم تحقیق» فصل اول. سیر و تحول مهریه در ادوار تاریخی فصل دوم. سیر و تحول مهریه در نظام حقوقی ایران و افغانستان فصل سوم به تبیین و تحلیل موضوعات بحث طی مباحث‌ها و گفتارهای پرداختیم.

در بخش دوم دیدگاه‌های مطرح در خصوص ماهیت حقوقی مهریه در نظام حقوقی ایران و افغانستان طی سه فصل گسترده، دیدگاه‌های مطرح در خصوص ماهیت حقوقی مهریه در نظام حقوقی ایران فصل نخست، دیدگاه‌های مطرح در خصوص ماهیت حقوقی مهریه در نظام حقوقی افغانستان فصل دوم و مقایسه دیدگاه‌های مطرح در خصوص ماهیت مهریه در حقوق ایران و افغانستان فصل سوم را در بر می‌گیرد.

بخش سوم شامل دو فصل است که در فصل اول، به تاثیر دیدگاه‌های مطرح در خصوص ماهیت مهریه در مقررات حقوقی در نظام حقوقی ایران و افغانستان، فصل دوم تاثیر دیدگاه‌های مطرح در خصوص ماهیت مهریه در نهاد خانواده در نظام حقوقی ایران و افغانستان پرداخته است.

بخش اول:

مبانی نظری و ادبیات تحقیق

- مفاهیم تحقیق
- مهریه در تاریخ تمدن های بشری
- مهریه در نظام حقوقی ایران و افغانستان